

Näkökulmia luvun 10 tehtäviin ja kuviin

Kuvatehtävä: Valistusfilosofi Thomas Hobbesin *Leviathan*-kirjan kansikuva vuodelta 1651. Abraham Bossen kuvitusta. Miten kuvassa näkyy Hobbesin ajatukset yhteiskunnasta?

- Hobbes kannatti itsevaltiutta ja tuomitsi kansan kapinoinnin hallitsijaa vastaan. Kuvassa kuningas on kuvattu jättiläisenä vallan miekka kädessään ja toisessa kädessä piispansauvaa. Tämä kuvaa sitä, että maallista ja uskonnollista voimaa ei pidä erottaa toisistaan.
- Hobbes on esitetty vahvana hallitsijana, joka nousee kaiken yläpuolelle. Hallitsijan hahmoon on sijoitettu suuri joukko kansalaisia, mikä antaa ymmärtää, että hän edustaa kansaa.
- Hobbesin mukaan yhteiskuntasopimus takaa järjestyksen. Kansikuvassa yhteiskunta näyttäytyy hallitsijan alaisuudessa rauhallisena.

1. Selitä omin sanoin käsite valistus.

1600-luvun lopulla syntynyt aatesuunta, joka arvosteli yhteiskunnan epäkohtia ja korosti järkeä.

2. Miten käsitteet valistus ja yhteiskuntasopimus liittyvät yhteen?

Yhteiskuntasopimus-käsite on valistusajalla syntynyt ajatus hallitsijan vallan alkuperästä.

Osa valistusfilosofeista arvosteli yksinvaltiutta ja katsoi, että valta kuuluu kansalle.

Yhteiskuntasopimus on valtion perustamiseen liittyvä käsite, jonka mukaan valtion johtajat ovat saaneet valtansa kansalta ”sopimuksella”.

3. Minkälaisia yhteiskunnallisia epäkohtia Euroopassa oli 1600–1700-luvuilla?

- Yhteiskunnalliset erot olivat suuret, osa kansasta kärsi suoranaista nälänhätää.
- Valtioiden rahat menivät sotiin, hovin ylläpitoon ja rakennuksiin.
- Keskiaikana syntynyt sääty-yhteiskunta oli vielä voimissaan; säädyt olivat eriarvoisessa asemassa. verojen maksussa ja oikeuden edessä.
- Itsevaltiut oli monissa maissa yleinen hallintomuoto.
- Lait olivat ankaria, tuomiot mielivaltaisia ja kidutus yleistä.
- Sanan- ja uskonnonvapaus puuttuivat monista maista.

4. Miten valistusfilosofit suhtautuivat kirkkoon ja uskontoon?

- Kirkon arveltiin vääristäneen alkuperäistä Jumalan sanaa, eikä kirkon mahtiasemaa hyväksytty. Varsinaisia ateisteja oli kuitenkin vähän.
- Luomiskertomukseen uskottiin, mutta Jumalan uskottiin jättäneen maailman ihmisten johdettavaksi (deismi).
- Kristinuskosta haluttiin riisua pois kaikki yliluonnollinen ja taikauskoon viittaava (Jeesuksen ihmeteot jne.).

5. Miten valistuksen ajatukset levisivät?

Kirjallisuus:

- Tietosanakirjat välittivät tietoa.
- Romaaneissa esiintyi suoraa ja epäsuoraa kritiikkiä vallitsevaa yhteiskuntaa ja valtaapitäviä kohtaan.
- Kirjapainotaidolla oli siis suuri merkitys aatteiden leviämiselle.

Keskustelut:

- salonkikutsut
- kahvilakeskustelut

Valistus vaikutti aluksi Ranskassa, mutta aatteen vaikutukset levisivät eri puolille Eurooppaa. Useat hallitsijat, kuten Ruotsin kuningas Kustaa III ja Preussin Fredrik II Suuri omaksuivat siitä vaikutteita. Valistus vaikutti voimakkaasti myös Yhdysvaltojen itsenäistymiseen.

6. Tee taulukko tai käsitekartta, jossa selvität tärkeimmät valistusfilosofit ja heidän keskeisimmät ajatuksensa.

Hobbes:

- kannatti itsevaltiutta ja tuomitsi kansan kapinoinnin hallitsijaa vastaan
- yhteiskuntasopimus takaa järjestyksen
- sopimuksella kansa luovuttaa vallan hallitsijalle, joka saa toimia haluamallaan tavalla

Locke:

- valta kuuluu kansalle
- kelvottoman hallitsijan saa vaihtaa
- lainsäädäntövalta parlamentille, toimeenpanovalta hallitsijalle

Montesquieu:

- valtaa ei saa keskittää yhdelle ihmiselle vaan se pitää jakaa
- ajatus vallan kolmijaosta lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovaltaan

Rousseau:

- kansan mielipiteen tulisi ohjata yhteiskunnan kehittämistä
- kannatti suoraa demokratiaa ja kansanäänestyksiä
- ihminen oli onnellisimmillaan luonnontilassa; tekniikan kehitys ja edistys vievät ihmisen kauemmaksi luonnontilasta
- yksityisomistus pahasta

Voltaire:

- arvosteli kirkkoa ja sen asemaa yhteiskunnassa
- kannatti valistunutta itsevaltiutta.

7. Valitse yksi valistusfilosofi.

a) Ota selvää hänen ajatuksistaan. (12 p.)

kts. ed. tehtävä

b) Pohdi, miten kyseiset ajatukset näkyvät nykypäivänä. (8 p.)

Esim. John Locke

- valta kuuluu kansalle: vaalit ja kansanäänestykset
- parlamentarismien periaate: valtaapitävien tulee nauttia kansan valitseman kansanedustuslaitoksen luottamusta, vaaleissa kansa voi vaihtaa huonot poliittiset päättäjät
- hallitsijan vallan rajaaminen ja jakaminen: lainsäädäntövalta kuuluu demokratioissa parlamenteille, toimeenpanovalta puolestaan hallitukselle ja presidentille

8. Tutki oheista Ranskan yhteiskuntaan liittyvää pilakuvaa ja tee siitä kuva-analyysi.

- Kuvan voi tulkita arvostelevan 1700-luvun ranskalaista yhteiskuntaa ja ylempien säätyjen erivapauksia.
- Yhteiskunta kuvataan epätasa-arvoisena. Aateli ja papisto kuvataan ylempiarvoisina kivipaaden päällä. Talonpojat (kolmas sääty) puolestaan musertuvat kivipaasin alla. Tällä viitataan siihen, että alempi sääty kustantaa ylempien erivapaudet kuten verovapauden.
- Talous kärsii eriarvoisesta tilanteesta. Kolmas sääty ei pysty huolehtimaan maansa viljelemisestä, koska ylemmät säädyt musertavat sen.
- Aatelisto ja papisto veljeilevät keskenään ja alistavat yhdessä kolmatta säätyä.
- Säätyjen epätasa-arvo näkyy henkilöiden ilmeissä. Kolmas sääty kuvataan musertuneena ja ylemmät säädyt tyytyväisinä.
- Myös vaatetus kuvastaa epätasa-arvoa. Ylemmät säädyt näyttävät varakkailta ja hyvinvoivilta.